

Vaiettu väkivalta- tutkimus

Reino Kallio: Häiriköintiä ja henkirikoksia. Eteläpohjalaisnuoret paikallisen kurinpidon kohteena sääty-yhteiskunnan aikana. Omakustanne, Helsinki 2009. 211 s.

■ Harva historian aihe on kiinnostanut jälkimaailmaa niin paljon kuin eteläpohjalainen 1800-luvun väkivalta. Keitä kuuluisat häjyt olivat, miten laajaa aggressiivinen käytös oli ja mistä liike sai alkunsa? Kaikki aikuiset suomalaiset osaavat hoitaa Isontalon Anttia ja Rannanjärveä; Vaasan veri ei vapise eikä Kauhavan rauta ruostu, tiedetään ympäri maata.

Niinpä onkin perin hämmästyttävää, että tohtori Reino Kallio on joutunut julkaisemaan

tutkimuksensa *Häiriköintiä ja henkirikoksia* omakustanteena. Kustantaja, jonka nimeä en tiedä, arvioi tekijän kertoman mukaan, ”ettei ollut taloudellisesti kannattavaa julkaista käsikirjoitusta, koska vanhemman historiallisen kirjallisuuden menekki oli yleensä osoittautunut liian pieneksi”. Tieteellisiin sarjoihin teosta oli vaikea saada, koska kirjoittaja on julkaissut aiheesta pari artikkelia.

Nämä hylkäysperusteet hämmästyttävät. Määritelmä vanhemmasta historiallisesta kirjallisuudesta ontuu pahasti, koska Kallio jatkaa kirjassaan väkivallan pohjalaista perinnettä seuraavalle vuosisadalle, selittämällä sekä vapaussodan että Lapuan liikkeen taustoja. Kirjassa julkaistu *Lapuan hallitussääntö ja kylänasetus vuodelta 1843* on sitä auktoriteettia, johon Vihtori Kosola nojasi. Aito Lapuan laki ei olekaan juuri muualla luettavissa, koska sitä on säilynyt vain muutamia alkuperäiskappaleita. Suurelta osin kirjan tutkimustulokset ovat ajattomia, sillä tutkijan näkemyksen mukaan nuorisokapinoi aina liian ankariksi tuntumiaan sääntöjä vastaan.

Reino Kallio joutuikin lähemmään omakustantajaksi pääosin muin syin. Suomesta on hävinnyt vanha yhteys koulu- ja tiedemaailman väliltä. Siinä missä aikaisempina vuosikymmeninä monet eturivin tutkijat toimivat oppikoulujen lehtoreina, nyt varsinaisen tiedemaailman lasketaan mahtuvan vain yliopistojen laitoksille. Vaikka Kallio on väitellyt tutkija, hänellä ei ole taustallaan tiedeyhteisön tukea samalla tavalla kuin laitoksen työhuoneessa istuvalla.

Käsikirjoitusta lienee kohdeltu kaltoin myös vitkaisen alun takia. Teos ei sovi hätäiselle silmäilijälle vaan vaatii huolellista paneutumista. Vasta vähitellen kirja vetää lukijansa aihepiiriin niin syväälle, että puolen välin jälkeen kirjaan jää koukkuun. Jos kirja olisi päässyt ammattitaitoisen toimittajan käsiin, hän olisi rakentanut draaman kaarta jo alusta.

Kallion teos perustuu poikkeuksellisen laajaan arkistoainekseen, tutkimuskirjallisuutta mitenkään sivuuttamatta. Tekijä on käynyt läpi Etelä-Pohjanmaan tuomiokuntien pöytäkirjat sekä pitäjän-, kyläkokousten ja kirkkoneuvostojen pöytäkirjat. Kyläkokous on pohjalainen erikoisuus, sillä muualla Suomessa tuskin noudatettiin vuoden 1742 kylähallintoasetusta. Eräitä viitteitä siitä on Hämeestäkin, mutta kirjallista kokousaineistoa ei ole tallella.

Persoonaalisen tutkimusteesmansa *Häiriköintiä ja henkirikoksia* rakentaa nuorisokysymyksen varaan. Reino Kallio tarkastelee korostetusti nuorten sakkeihin kokoontumista, itsepäistä käytöstä, levottomuutta, tanssimista ja yöjalassa kulkemista. Tällainen häiriökäyttäytyminen ja uhma alkoivat rikkoo yhteiskunnan sääntöjä 1700-luvun puolivälistä. Paikalliset hallintoviranomaiset halusivat päästä riestä ranskaisutoimin.

Erittäin laajoin arkistotutkimuksin ja valtavin taulukkoaineistoin sekä kartoin Kallio rakentaa tarkan kokonaiskuvan paikallisrikollisuudesta. Pelkästään kahtena vuosikymmenenä 1840–59 hän on koon-

nut alkuperäisistä asiakirjoista lähes 1 500 pitäjänkuririkkomusta. Eniten pohjalaisnuoret harrastivat yöjuoksua, mutta myös hevosajot ja tanssit veivät tuomiolle.

Yhteenvedossaan Kallio vertaa viittä kurinpidon kiristymisaaltoa ja niin ikään viittä henkirikollisuuden aaltoa. Kun yhteiskunta kiristi kuria, ensin ison- ja pikkuvihan jälkeen ja viimeisessä vaiheessa 1860-luvun nälkävuosina ja niiden jälkeen, henkirikollisuus kasvoi yhä uusiin lukuihin kymmentä tai pariakymmentä vuotta myöhemmin. Molempien aallot, yhtä hyvin kurinpidon kuin henkirikollisuuden, ovat kirjan sivuilla 156–157.

Kallion kirjan varsinaiseksi tutkimustulokseksi kehittyä raamatullinen totuus: joka miekkaan tarttuu, se miekkaan hukkuu. Mitä enemmän ja mitä jyrkemmillä määräyksillä nuorisoa yritettiin pitää kurissa, jopa öisin ulkonaliikkumiskieltoin, sitä enemmän nuoret kapinoivat. Toisaalta kirjoittaja ei selitä henkirikollisuutta pelkällä kurilla, vaan hän pohtii perusteellisesti myös taloudellisia syitä.

Anneli Mäkelä-Alitalo